

УДК 343.23 : 330.56

Заблоцька О. Ю., провідний науковий співробітник
ДНДІ МВС України, к.ю.н.,
старший науковий співробітник

Основні способи вчинення злочинів, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом

Величезні суми нелегальних доходів, що накопичуються в сфері організованої злочинності й тіньовому секторі економіки, постійно потребують легалізації. Без такої легалізації вся злочинно-корислива діяльність відповідних осіб просто втратила б сенс, адже без неї злочинні елементи не могли повною мірою користатися доходами, здобутими злочинним шляхом. В статті розкриті основні способи вчинення злочинів, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів одержаних злочинним шляхом.

Ключові слова: легалізація доходів, «брудні» кошти, відмивання грошей, способи вчинення злочинів, тіньовий сектор, організована злочинність.

Огромным суммам нелегальных доходов, которые скапливаются в сфере организованной преступности и теневом секторе экономики, постоянно требуется легализация. Без непосредственной легализации вся преступно-корыстная деятельность соответствующих лиц просто потеряла бы смысл, ведь без нее преступные элементы не могли в полной мере пользоваться доходами, полученными преступным путем. В статье раскрыты основные способы совершения преступлений, связанных с легализацией (отмыванием) доходов полученных преступным путем.

Ключевые слова: легализация доходов, «грязные» деньги, отмывание денег, способы совершения преступлений, теневой сектор, организованная преступность.

Huge amounts of illegal income accumulated in the field of organized crime and the informal economy, constantly in need of legalization. Without such legalization of criminally - all mercenary activities of the persons would lose a sense, because without it the criminal element could not fully take advantage of proceeds of crime paper shlyahom.

The basic ways of committing crimes related to legalization (laundering) Obtaining a criminal way.

Keywords: legalization of "dirty" money vidtyvannya money, ways to commit crimes, the informal sector and organized crime.

Постановка проблеми. Легалізація чи відмивання грошей — це сукупність дій, які мають на меті приховання справжнього джерела походження нелегальних доходів, отриманих від злочинної діяльності, і надання їм ознак законного походження [1].

Величезні суми нелегальних доходів, що накопичуються в сфері організованої злочинності й тіньовому секторі економіки, постійно потребують легалізації. Без такої легалізації вся злочинно-корислива діяльність відповідних осіб просто втратила б сенс, адже без неї злочинні елементи не могли повною мірою користатися доходами, здобутими злочинним шляхом. В статті розкриті основні способи вчинення злочинів, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів одержаних злочинним шляхом.

Аналіз основних досліджень. Дослідженню окремих питань щодо легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом В.М. Алієв, А.І. Громович, Г.А. Зорин, А. Литвинов; О.В. Танкевич, А.В. Козлов, В.В. Пузиков, С.Б. Чернов і інші вчені у своїх роботах значну увагу приділяють розповсюдженим методам відмивання злочинних доходів. Розглянемо специфічні способи вчинення даного злочину в умовах нашої держави а, також такі, що найбільш часто зустрічаються.

Метою статті є розкриття та аналіз основних способів вчинення злочинів, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів одержаних злочинним шляхом.

Виклад основного матеріалу. У суть такого механізму, як засвідчила оперативна і слідча практика можна включити:

- пошук (виявлення) таких прогалин у діючому законодавчому та нормативному, відомчому (міжвідомчому) регулюванні конкретної фінансової операції, які б дозволили легалізувати найважливіші елементи кримінальної фінансової операції або надали їм видимість легальності. [2];

- збір зразків бланків, печаток і штампів, підписів (у тому числі електронних). В м. Києві в електронному вигляді здається кількість 60 % від загальної. На сьогоднішній день здача податкової звітності в ДПІ за місцем реєстрації за електронним підписом та по договорам в окремих випадках здійснюється з фіктивних підприємств. Однією із умов розвитку малого і середнього бізнесу, яке сьогодні декларується державними органами є спрощення подачі звітності, в тому числі видача електронних ключів для цього, реєстрація СГ через єдине вікно що уміло використовується мінімізаторами та ділками тіньової економіки;

- виготовлення (фальшування) необхідних документів, на зразок підроблених під аналогічні (подібні) легальні фінансові операції;

- створення, у тому через злочинні комбінації, найбільш раціональної ситуації для забезпечення необхідного документообігу, для зашифровки конкретної протиправної операції в майбутньому;

- визначення найбільш розповсюджених схем обігу готівкових і безготівкових коштів, форм документального прикриття фінансових операцій з наданням їм статусу легальності тобто легалізації;

- добір або цільове створення конкретних фінансових установ і юридичних та фізичних осіб – суб'єктів господарювання, що мають забезпечувати рух фінансових ресурсів;

- добір або наймання виконавців співучасників, пособників, які при хорошій конспірації не знають про ролі один одного;

- підбір офісних приміщень, придбання технічних, у тому числі комп'ютерних і інформаційно-телекомунікаційних засобів зв'язку, програмного забезпечення для прихованого спілкування через мережу Інтернет, віддалений сервер доступу (Viber, Skype, WhatsApp, WeChat, KakaoTalk, Yahoo Messenger, ICQ, Windows Live Messenger та ін.);

- вивчення особистості співробітників правоохоронних органів, банківських, фінансових і нефінансових установ, встановлення з ними корупційних взаємозв'язків для подальшої підготовки вчинення та приховання злочинних дій тощо.

Для злочинів, пов'язаних з легалізацією злочинних доходів, характерно, що їх фактичне вчинення здійснюється в досить короткий термін. Організатори злочину, поставивши перед собою конкретні цілі, припиняють злочинні дії негайно по їх досягненню.

Після вчинення злочину вживають активні дії по його прихованню, часто пов'язані з ліквідацією підприємств і фінансових установ, їх фіктивним або навмисним банкрутством, знищенням документів; фальсифікацією бухгалтерської, статистичної й іншої звітності; прихованням або викривленням відомостей про, що мали місце доходах і видатках за звітний період.

Досить часто під час укриття дії злочинців пов'язані з виготовленням або придбанням додаткових фіктивних документів як на самих злочинців, так і на членів їх родин, а також з придбанням ними житлових будинків у відносно безпечних та віддалених від місць кримінальної діяльності країнах. Що стосується заходів щодо укриття самої події злочину та його слідів і наслідків, то вони органічно входять до структури етапу по безпосередньому відмиванню злочинних доходів, забезпечуючи латентність як основних правопорушень, так і фіктивну легітимність їх результатів - кримінальних капіталів. Отже етап приховання злочину значно обмежений по своєму обсягу та змісту.

Говорячи про специфіку треба зазначити, що для інших видів злочинів характерні підготовчий етап, безпосереднє вчинення злочину і його приховання, а при легалізації кримінальних доходів можливі й інші співвідношення вищезгаданих етапів.

Конкретних способів відмивання грошей можна нарахувати сотні. Вони залежать від місцевих особливостей, наявності або відсутності відповідної законодавчої бази. При цьому злочинцями обирається найбільш ефективний і найменш небезпечний механізм вчинення злочинів. Відмивання грошей є складним і тривалим процесом, що включає ряд різноманітних операцій.

Аналіз практичної діяльності свідчить, про існування типових способів легалізації кримінальних грошей.

Найпоширенішим способом є трьохфазова модель легалізації кримінальних коштів, прийнята групою фінансових дій проти відмивання капіталів (GAFI Groupe d'action Financier Internation):

Перша фаза Placement (розміщення). Відбувається введення брудних грошей у господарський легальний обіг за допомогою перетворення готівки в кошти на рахунках та різні майнові цінності. Мета - приховати сліди злочинного походження цінностей, перешкодити їх ідентифікації й конфіскації в дохід держави;

Друга фаза Layering (розмноження). У результаті значної кількості операцій гроші відмежовуються від джерела їх походження і таким чином втрачаються сліди. Мета - відокремити злочинні доходи від джерела їх походження шляхом проведення комплексу фінансових операцій, які, як правило, мають міжнародний характер. Переказ кримінальних коштів у різні країни по усьому світу є поширеним способом заплування слідів, причому перевага віддається країнам, де немає строгих обов'язкових правил ведення обліку й державного контролю діяльності банків, країнам з відособленим податковим контролем і нерозвинутою системою юридичних інститутів при пом'якшених нормах кримінальної відповідальності, так званим офшорним зонам, «куточкам податкового раю» [3].

П. Беранскони вважає, що капітали проходять через фінансові й банківські установи малих країн, а потім їхкладають у банки держав, що мають потужну податкову систему [4, с. 19].

Третя фаза Integration (інтеграція). Відмиті кошти впроваджуються в економіку будь-якої країни, змішуючись із законним капіталом, у результаті чого обривається ланцюжок слідів і забезпечується анонімність майнових цінностей. Мета — придбання нового легального джерела походження грошей і інвестування в легальну економіку злочинно отриманих матеріальних цінностей.

Експерти ООН виділяють чотириступінчасту модель відмивання злочинних доходів [5, с. 51-53].

Перший етап: звільнення від готівки й перерахування її на власні рахунки посередників або на рахунки підставних фірм.

Другий етап: розподіл наявних коштів, за рахунок скупки банківських платіжних документів і інших цінних паперів.

Третій етап: заплутування слідів вчиненого злочину з метою утаювання від сторонніх осіб джерела одержання грошей і учасників їх розподілу в ті або інші установи або організації; декілька транзитних перерахувань наприклад за цінним паперами.

Четвертий етап: інтеграція грошової маси в легальну економіку.

На першому етапі готівка конвертується в безготівкову масу.

При цьому джерело надходження коштів маскується. На другому етапі безготівкові кошти використовуються для придбання майнових активів різних форм (зокрема, нерухомості), утруднюючи при цьому можливу аудиторську перевірку. Третій етап являє собою зворотну конвертацію придбаних активів у первісну форму готівки, уже легалізованих.

Можна привести й інші приклади структурних схем (моделей) легалізації кримінальних доходів. Для простоти й зручності деякі автори розрізняють двоступінчасту модель відмивання грошей: Money Laundering (відмивання грошей) і Recycling (повернення в обіг) [6, с. 26].

У складних схемах по відмиванню грошей злочинці часто використовують комбінації з будь-яких перерахованих вище операцій. І якщо розміщення брудних грошей пройшло успішно на першому етапі, тобто не було виявлено, то розкрити подальші дії по відмиванню злочинних коштів на другому етапі (у деяких моделях третьому) стає набагато трудніше в зв'язку з тим, що різні фінансові операції накладаються одна на іншу, а на заключній стадії робота правоохоронних органів по відшукуванню злочинних фондів, що підлягають конфіскації і первісного незаконного джерела кримінальних коштів ще більше ускладнюється. У зв'язку із цим злочин може залишитися нерозкритим, а брудні гроші, введені до легального обігу, породять нові злочинні доходи. Крім того, операції по відмиванню грошей нерідко є багатоступінчастими й реалізуються в рамках складних, добре продуманих схем, що часто не дозволяє встановити їхній кримінальний характер [7, с. 92].

Крім того, брудні гроші можуть накопичуватися в сфері податкової злочинності (наприклад, за рахунок приховання оподатковуваних доходів) або в підприємницькому незаконному секторі (наприклад, приховані тіньові операції, незадокументовані угоди і т.д.). Інструментами для відмивання грошей з метою повернення їх у легальний обіг є усі види господарських підприємств, що мають справу зі значними обсягами готівки (готелів і ресторанів, нічних клубів і дискотек, казино, супермаркетів тощо.), де за рахунок грошей злочинного походження можна легко визначити ріст власного обігу.

Для різних способів відмивання злочинних доходів характерні свої структурні схеми (моделі) легалізації кримінальних коштів, у тому числі розглянуті вище. Існує ціла низка способів відмивання грошей і жоден з них не є обов'язковим (кращим) для криміналітету. Злочинці використовують певні способи доти, поки правоохоронці також не оволодіють тактикою (інформацією) щодо особливості їх розкриття, після чого злочинці вишукують та переходять до інших способів вчинення. Вони постійно удосконалюють нові шляхи для обману правової системи [8, с. 19-20].

Висновок. Існують найрізноманітніші форми, способи та інструментарії відмивання

незаконно придбаних коштів, їх кількість не піддається обчисленню. Їх різноманіття, безумовно, ускладнює боротьбу з легалізацією подібного роду доходів. Однак знання основних способів вчинення даного виду злочину надає можливість об'єднати весь масив інформації про легалізацію кримінальних доходів і визначити засоби ефективної протидії. Спосіб відмивання тіншових капіталів містить у собі настільки цінну інформацію, що навіть у самих проблемних ситуаціях ефективно виконує пошукову функцію, дозволяючи узагальнити і використовувати значиму інформацію, довести обставини, що мають значення у справі, встановити винних осіб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Познез О. Основні шляхи і методи протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом / О. Позер // Вісник прокуратури. – 2013. – № 10. – С. 125-135.
2. Жук М.Г. Криминалистическая стратегия борьбы с легализацией (отмыванием) денежных средств или иного имущества : учеб. пособие / М.Г. Жук; под ред. Г.А. Зорина. Гродно : ГрГУ, 1999. 120 с.
3. Кернер, Х.-Х. Отмывание денег: Путеводитель по действующему законодательству и юридической практике / Х.-Х. Кернер, Э. Дах ; пер. с нем. Т. Родионовой, Дж. Войновой. М. : Между нар. отношения, 1996. 240 с.
4. Особенности борьбы с отмыванием денег в эпоху электронизации банковских операций // Борьба с преступностью за рубежом. Информ. Бюл №3. С. 13-23.
5. Грязные деньги и закон. Правовые основы борьбы с легализацией преступных доходов : сб. материалов МВД Рос. Федерации / под общ. ред. Е.А. Абрамова. М.: Инфра-М, 1995. 296 с.
6. Иванов, Э.А. Отмывание денег и правовое регулирование борьбы с ним / Э.А. Иванов. М. : Рос. юрид. издат. дом, 1999. 176 с.
7. Грунтов И.О. Вопросы совершенствования уголовно-правовых средств борьбы с легализацией преступных доходов / И.О. Грунтов // Науч. тр. Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь. Минск, 2001. Вып. 1. С. 320-335.
8. Воробьев И.А. Организационно-правовые основы борьбы с отмыванием денег, полученных в результате преступной деятельности, связанной с незаконным оборотом наркотических средств в зарубежных странах : анализ обзор / И.А. Воробьев, В.В. Князев, Б.М. Самохин, С.С. Стефанишин. М. : Всерос. науч.-исслед. ин-т МВД России, 1993. 56 с.

